

5. Харченко Г.Г. Проблематика правової природи права інтелектуальної власності. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 172–178.
6. Потоцький М.Ю. Правове регулювання інтелектуальної власності в Україні: загальнотеоретичне дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2009. 21 с.
7. Кожан В.В. Особисті права та свободи людини: загальнотеоретичне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук. Львів, 2016. 229 с.
8. Майданевич А.Г. Незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності: адміністративно-правовий аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 18 с.
9. Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03. 1883 р. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_123.
10. Римарчук Г.С. Адміністративно-правове забезпечення права інтелектуальної власності в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : Львів, 2013. 20 с.
11. Світличний О.П. Щодо вдосконалення діяльності виконавчих органів у галузі земельних відносин. *Підприємство, господарство і право*. 2009. № 9. С. 153–155.
12. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та законодавче забезпечення розвитку науки та науково-технічної сфери держави»: Постанова Верховної Ради України від 11.02.2015 р. № 182-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 16. Ст. 117.

УДК 342.55

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0390/2019.3.37>

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ СЛУЖБИ
У СФЕРІ ПОЗОВНОЇ РОБОТИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ
(УКРАЇНА ТА РЕСПУБЛІКА ПОЛЬЩА)**

**ADMINISTRATIVE AND LEGAL REGULATION OF LEGAL SERVICE ACTIVITIES:
COMPARATIVE ASPECT (UKRAINE AND REPUBLIC OF POLAND)**

Логвиненко М.І.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

Савенко В.М.,
*магістр
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

У статті проаналізовано особливості адміністративно-правового регулювання діяльності юридичної служби у сфері позовної роботи. На прикладі України та Республіки Польщі розглянуті основні аспекти та особливості функціонування зазначеної служби. Зазначені та проаналізовані переваги та недоліки основної нормативно-правової бази, якою керуються юридичні служби в цих країнах. З аналізу визначено, що в Україні відсутній єдиний законодавчо закріплений нормативно-правовий акт, який би регулював вказану сферу діяльності в усіх формах власності, та діють загальні положення трудового законодавства до юрисконсульта, який перебуває у трудових відносинах з роботодавцем, незалежно від сфери діяльності та форми власності суб'єкта господарювання. Зазначено основне завдання юридичної служби, а також з позиції авторів висвітлено важливість юридичних служб, а саме діяльності юрисконсульта, у сфері позовної роботи, не виключаючи представництво в суді та визначені недоліки роботи даних служб на сучасному етапі розвитку України у сфері позовної діяльності. Основний недолік, на який ми прагнемо звернути увагу, – це відсутність врегулювання цього питання в приватному секторі. З'ясовано, що в польському законодавстві є уніфікований закон, що регулює діяльність юрисконсульта, в якому зазначено всі вимоги до даного працівника у всіх формах власності суб'єкта господарювання. Виходячи з аналізу даної проблематики, вважаємо, що це питання є актуальним для розгляду та потребує вирішення, отже, авторами запропоновано шляхи вдосконалення нормативно-правової бази, наведені основні вимоги та пропозиції з врегулювання діяльності юрисконсульта.

Ключові слова: юридична служба, юрисконсульт, законодавство, законність, юридичне обслуговування, претензійна діяльність, позовна діяльність, підприємство, установа, організація.

This article analyzes the peculiarities of administrative and legal regulation of the activity of the legal service in the sphere of lawsuit work. On the example of Ukraine and the Republic of Poland the main aspects and peculiarities of functioning of the mentioned service are considered. The advantages and disadvantages of the main legal framework governing the legal services in these countries are identified and analyzed. From the analysis it is determined that in Ukraine there is no single legislatively fixed legal act, which regulated this sphere of activity in all forms of ownership and the general provisions of labor law apply to a legal adviser who is in labor relations with the employer, regardless of the sphere of activity and ownership of the sub management. The main task of the legal service is outlined, as well as from the authors' point of view the importance of legal services, namely the activity of legal counsel, in the field of lawsuit work, without excluding the representation in court and certain shortcomings of the work of these services at the present stage of development of Ukraine in the lawsuit. The main drawback we consider and seek to address is the lack of regulation of the issue in the private sector. It is found that there is a uniform law in Polish law governing the activity of legal counsel, which sets out all the requirements for the employee in all forms of ownership of the entity. Based on the analysis of this issue, we consider this issue relevant for consideration and need to be resolved, so the authors suggested ways to improve the regulatory framework, outlines the main requirements and proposals for the regulation of legal counsel.

Key words: legal service, legal adviser, legislation, legality, legal service, claim activity, lawsuit, enterprise, institution, organization.

Сьогодні гостро постає питання щодо адміністративно-правового регулювання діяльності юридичної служби у сфері позовної роботи, а саме в приватному секторі, оскільки в Україні відсутній єдиний законодавчий документ, який би регулював цю сферу діяльності.

Метою даної роботи є порівняння досвіду адміністративно-правового регулювання юридичної служби у сфері позовної роботи Республіки Польщі та пропозиції втілення даної сфери діяльності в Україні.

Юридична служба є безпосереднім організатором та координатором правової роботи на підприємстві, здійснює контроль за організацією функціонування структурних підрозділів, які забезпечують дотримання вимог законодавства в їх діяльності.

Основним завданням юридичних служб є її діяльність в напрямку правильного застосування, неухильного дотримання та запобігання нехтуванню вимог чинного законодавства, інших нормативно-правових, локальних актів органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, а також їх керівниками та працівниками під час виконання покладених на них завдань і посадових обов'язків.

О.О. Литовченко та Н.К. Проценко висловлюють думку, що під захистом прав та законних інтересів підприємств, установ, організацій та їх посадових осіб / працівників, слід розуміти організацію та ефективне ведення претензійно-позовної роботи на підприємстві [1, с. 12].

Розглядаючи роль юридичної служби в правовій роботі, В.К. Мамутов стверджує, що юридична служба виступає в ролі головного виконавця і безпосереднього виконавчого організатора позовної та претензійної роботи, забезпечує її ведення на професійному рівні з чітким дотриманням вимог чинного законодавства [2, с. 34].

На підставі детального аналізу діяльності юридичних служб у сфері позовної роботи в Україні автори виокремлюють певні недоліки, а саме:

- правові висновки зводяться до констатації законодавчих заборон, при цьому не пропонуються альтернативи вирішення проблеми;
- діяльність юристів в основному зосереджена на поточній операційній роботі, а в методологічній роботі немає системності і впорядкованості;
- правові функції дезінтегровані і «розкидані» по різних неправових підрозділах;
- значна частина процесів не формалізована, відсутні необхідні регламенти, інструкції тощо;
- відсутність єдиного нормативного документу, який би регулював діяльність та повноваження юрисконсультів на підприємствах у всіх формах власності, а саме на законодавчому рівні;
- законодавчо обмежені повноваження юрисконсульта щодо представництва інтересів суб'єкта господарювання в суді.

Основною нормативно-правовою базою, якою керуються юридичні служби в своїй діяльності, є Конституція України, Кодекси України та закони України, а також постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, Кабінету Міністрів України, а також основним дієвим координатором щодо організації та способу ведення правової роботи юридичної служби є Рекомендації Міністерства юстиції України та локальні нормативні документи.

Аналізуючи стан сьогодення юридичних служб у сфері позовної роботи, а саме юрисконсультів, можна відмітити, що на підприємстві усіх форм власності в Україні існує законодавчо встановлена монополія адвокатури, яка значно обмежує їх повноваження в суді. Відповідно до частини 2 статті 16 Господарського процесуального кодексу України представництво у суді як вид правничої допомоги здійснюється винятково адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом

[3]. Водночас законодавець передбачив ряд винятків, а саме: самопредставництво юридичної особи; представництво у справі, що розпочалась до 30 вересня 2016 року; представництво у судах першої інстанції до 1 січня 2019 року; розгляд справ у малозначних спорах.

Таким чином, з 1 січня 2019 року переважна кількість юристів не мають повноцінного доступу до професії, оскільки функція представництва в судах є суттєвим складником юриспруденції. Навіть більше, введення монополії адвокатури порушує положення статті 59 Конституції України, а саме порушується вільне право кожного у виборі захисника своїх прав [4].

Ще одним негативним чинником є обмеження та порушення конкуренції між юристами, зокрема, як результат усталеної практики у сфері надання юридичних послуг більш складні судові справи готувало обмежене коло досвідчених юристів, а послуги – широке коло юристів з невеликим досвідом роботи і практики.

Отже, у зв'язку з законодавчими новелами на даному етапі юрисконсульт в Україні може тільки якісно здійснити підготовчі дії до судового засідання. При цьому у юрисконсульта відсутні повноваження представляти та захищати інтереси безпосередньо в суді без свідцтва адвоката. Відповідно до практики, яка склалася, варіантом надання представницького права у суді є прописання повноважень юрисконсульта в статуті підприємства, через виконавчий орган. Зазначене твердження закріплене частиною 3 статті 56 Господарського процесуального кодексу України, а саме: «юридична особа бере участь у справі через свого керівника або члена виконавчого органу, уповноваженого діяти від її імені відповідно до закону, статуту, положення (самопредставництво юридичної особи), або через представника» [3], або ж сподіватись на малозначність спору. Але і в в такому разі проблема не залишається вирішеною до кінця.

Якщо порівнювати законодавство Республіки Польщі та України, то в Польщі є спеціальний закон «Про юрисконсультів» [5, с. 147], прийнятий 6 липня 1982 року, який визначає найважливіші аспекти професійної діяльності юрисконсультів, а саме: право на доступ до професії, освітньо-кваліфікаційні вимоги, завдання, функції, підстави та порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності тощо.

В Україні, на відміну від Республіки Польщі, діє «Загальне положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації», затверджене Постановою КМУ від 26 листопада 2008 року [6]. Однак даний документ регулює діяльність юридичних служб, а саме: загальні положення, завдання, права, порядок призначення керівника юридичної служби тощо. Водночас ніяким чином не зазначено та не врегульовано порядок призначення та кваліфікаційні вимоги до посади юрисконсульта, а також порядок та межі у позовному процесі.

З точки зору авторів, ще одним з недоліків зазначеної Постанови є зосередженість на регулюванні юридичної служби лише в державному секторі, про що передусім свідчить його назва та зміст.

Як показує процес дослідження, єдиним документом, який регулює порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, установі, організації з урахуванням специфіки діяльності суб'єктів господарювання, є Рекомендації Міністерства юстиції України від 23 січня 2007 року [7].

Також проблемним є питання про прийняття закону в Україні, який всебічно врегулював би всю професійну діяльність юрисконсульта, в тому числі юридичних служб у всіх формах власності суб'єктів господарювання.

Єдина спільна ознака діяльності юридичних служб Республіки Польщі та України це завдання таких служб – правове обслуговування підприємств, установ, організацій у всіх формах власності.

Однак юрисконсульт в Республіці Польщі, який працює в державному секторі, та юрист, який працює на підприємстві, мають певні відмінності, але загалом їхня діяльність полягає у таких функціях: надання юридичних висновків, підготовка юридичної документації, в тому числі претензій, позовних заяв; координація, нагляд та контроль за правовою роботою; представництво інтересів суб'єкта господарювання в судових органах тощо.

Досліджуючи це питання в Україні, ми дійшли висновку, що в нашій країні все аналогічно, але юрисконсульт здійснює претензійно-позовну роботу та аналіз її результативності, підготовку та контроль за дотриманням порядку пред'явлення претензій і надання відповідей на запити, здійснення контролю за добровільним виконанням рішень судів, що набули законної сили, а також за усунення порушень, зміст яких викладено у відповідних документах правоохоронних і контролюючих органів тощо.

Беручи до уваги відповідальність юрисконсульта в Україні, застосовуються загальні норми Кодексу законів про працю України [8], а саме статті 147, 147-1, 148, 149, 150, 151, вони є загальними для всіх працівників, які перебувають у трудових відносинах із роботодавцем, незалежно від сфери діяльності чи спеціальності та форми власності підприємства, установи чи організації.

У польському законодавстві чітко окреслені головні аспекти дисциплінарної відповідальності юриста, а саме: підстави притягнення, види стягнень, алгоритм відкриття провадження, порядок оскарження рішень у дисциплінарній справі та можливість її зняття тощо.

Ще б хотілося акцентувати увагу на підставах припинення права юрисконсульта займатися професійною діяльністю. В українському законодавстві загальною підставою є припинення трудового договору незалежно від причин такого припинення, а позбавлення права – визнання кваліфікаційного диплому недійсним, у разі смерті юрисконсульта чи визнання його недієздатною особою. В Республіці Польщі більш розширено припинення та припинення правової діяльності юрисконсульта, а саме: при занятті адвокатською діяльністю; у разі призначення на відповідну посаду в правоохоронні органи; набуття чинності рішення щодо застосування до працівника такого

виду дисциплінарного стягнення. Підставами позбавлення є: власне бажання юрисконсульта; втрата польського громадянства; визнання особи повністю чи частково недієздатною; позбавлення особи публічних прав; смерть особи юрисконсульта; набуття чинності рішення щодо застосування до працівника дисциплінарного стягнення у вигляді позбавлення права займатися юридичною діяльністю та обіймати посаду юрисконсульта.

На відміну від України, в Польщі на законодавчому рівні врегульоване питання здійснення позовної діяльності юридичними службами, а саме безпосередньо юрисконсультами суб'єктів господарювання всіх форм власності.

Отже, на підставі вищезазначеного зазначаємо, що досвід Польщі є корисним для процесу формування ефективної професійної діяльності юрисконсульта у процесі роботи юридичної служби та є для нас певним орієнтиром на шляху вдосконалення.

Подання претензій та позовів організаціями, підприємствами, установами є одним із найбільш дієвих способів захисту їх інтересів. Основним завданням юридичної служби є організація правової роботи, спрямована на правильне застосування, неухильне дотримання та запобігання невиконанню вимог законодавства, функціональних обов'язків працівників на підприємстві, організації чи установі, що забезпечує перспективу і конкурентоспроможність господарюючому суб'єкту.

Основною проблемою в Україні є відсутність адміністративно-правового регулювання юридичної служби в сфері позовної діяльності на законодавчому рівні та обмеження повноважень юрисконсультів завдяки введенню монополії адвокатури.

Як варіанти пропозицій вирішення прогалин в даній сфері діяльності автори пропонують повернення юрисконсульту повноваження представництва в суді, кодифікувати законодавство, яке існує на сьогодні, що регулює дане питання, розробити та закріпити на законодавчому рівні єдиний законодавчий нормативно-правовий акт, який би регулював діяльність юридичних служб, в тому числі юрисконсульта у сфері позовної роботи у всіх формах власності суб'єктів господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Литовченко О.О., Проценко Н.К. Організація претензійно-позовної роботи на державних підприємствах, в установах, організаціях. Кременчуцьке міське управління юстиції, Кременчук, 2012. 24 с.
2. Мамутов В.К., Циммерман Ю.С., Михайлин С.З. Організація господарсько-правової роботи на підприємстві. *Юридична література*, 1975. 280 с.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Кодекс України від 28.08.2018р. №1798-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
4. Конституція України від 21.02.2019р. № 254к/96-ВР. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
5. Закон про юрисконсультів від 6 липня 1982 р. Сучасне польське право під ред. Е. Лентовського. Варшава : Польська академія наук, 1983. № 3–4. С. 146–160.
6. Про затвердження Загального положення про юридичну службу міністерства, іншого органу виконавчої влади, державного підприємства, установи та організації : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2018р. № 1040-2008-п *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1040-2008-%D0%BF>.
7. Про порядок ведення претензійної та позовної роботи на підприємстві, в установі, організації: Рекомендації Міністерства юстиції України від 23.01.2007 року № 35-14/7. *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v14_7323-07.
8. Кодекс законів про працю України: Кодекс України від 21.06.2019 р. № 322-08 *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.